

The Abraham Arbesfeld Kollel Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Men

WWW.KOLLELYOMRISHON.ORG

עוסק במצוה פטור מן המצוה

Rabbi Netanel Wiederblank
ט"ז חשוון תשע"ח • November 5, 2017

1. תלמוד בבלי מסכת סוכה דף כה עמוד א

משנה. שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה. חולין ומשמשיהן פטורין מן הסוכה. אוכלין ושותין עראי חוץ לסוכה. גמרא. מנא הני מילי? דתנו רבנן: אבשבתך בביתך - פרט לעוסק במצוה, ובלכתך בדרך - פרט לחתן. מכאן אמרו: הכונס את הבתולה - פטור, ואת האלמנה - חייב. מאי משמע? - אמר רב הונא: כדרך, מה דרך רשות - אף כל רשות, לאפוקי האי דבמצוה עוסק. - מי לא עסקינן דקאזיל לדבר מצוה, וקא אמר רחמנא ליקרי! - אם כן לימא קרא בשבת ובלכת, מאי בשבתך ובלכתך - בלכת דידך הוא דמיחייבת, הא בלכת דמצוה - פטירת. - אי הכי, אפילו כונס את האלמנה נמי! - כונס את הבתולה - טריד, כונס אלמנה - לא טריד. - וכל היכא דטריד הכי נמי דפטור? אלא מעתה טבעה ספינתו בים דטריד, הכי נמי דפטור? וכי תימא הכי נמי - והאמר רבי אבא בר זבדא אמר רב: אבל חייב בכל המצות האמורות בתורה, חוץ מן התפילין, שהרי נאמר בהן פאר! - הכא טריד טירדא דמצוה, התם - טריד טרדא דרשות.

2. רש"י מסכת סוכה דף כה עמוד א

משנה. שלוחי מצוה - הולכי בדרך מצוה, כגון ללמוד תורה ולהקביל פני רבו ולפדות שבויים. פטורין מן הסוכה - ואפילו בשעת חנייתן. גמרא. בשבתך בביתך פרט לעוסק במצוה - שאינו חייב בקריאת שמע, ולקמן מפרש מאי משמע. ובלכתך בדרך פרט לחתן - ואף על גב דהוא נמי במצוה טריד - איצטריכי להו תרי קראי, דאי הוה כתיב חד, כיון דחתן לאו בהדיא כתיב בקרא - הוה אמינא לא פטר הכתוב אלא טורח ועושה מלאכת מצוה בידיים, או מהלך למצוה, אבל חתן שהוא יושב ובטל ואינו עוסק, אלא טריד במחשבת בעילה - לא פטר הכתוב, הלכך מקרא יתירא אשמעינן דפטור מקריאת שמע, דטריד במחשבת בעילה. מאי משמע - מהני קראי פרט למצוה. כי דרך - הולך בדרך סחורה. מי לא עסקינן כו' - וכי אינך יכול לכלול במקרא דרך מצוה עם הרשות, והא דרך סתמא כתיב, ומשמע נמי דרך מצוה וקאמר רחמנא ליחייב לקרות. אם כן - דבדרך מצוה נמי קאי, לכתוב בלכת בדרך. טריד - לבו טרוד במחשבת בעילה, ומסתברא, כי פטריה קרא - משום טירדא פטריה ואינו יכול לעסוק בשנים כאחד. כונס אלמנה לא טריד - ויכול לקיים את שתיהן. אי משום טירדא כו' - האי דפריך משמע ליה דטרדתו פוטרותו לפי שאינו יכול לכוון את לבו, והלכך אפילו טבעה ספינתו דטרוד בצערו - ליפטר! שנאמר בהן פאר - כדלקמן, ואבל לאו בר פאר הוא, וכשמתפאר מראה בעצמו שאינו אבל. חתן טריד טירדא דמצוה - ואשמעינן קרא דלא מיחייב להסיר דעתו ממחשבת מצוה ראשונה בשביל זו הבאה עליו, אלא יעסוק בראשונה ויתן לבו להיות בקי בדבר. טירדא דרשות - שאף על פי שהוא חייב לנהוג אבילות של נעילה רחיצה וסיכה להראות כבוד מתו - אינו חייב להצטער.

3. תוספות מסכת סוכה דף כה עמוד א

שלוחי מצוה - הולכי בדבר מצוה כגון ללמוד תורה או להקביל פני רבו ולפדות שבויין פטורין מן הסוכה ואפילו בשעת חנייתן כך פי' בקונטרס וכן משמע בגמרא דקאמר הולכי לדבר מצוה פטורין מן הסוכה בין ביום ובין בלילה ומשמע אע"פ שאין הולכין אלא ביום דאי דאזלי ביממא ובלילה אפי' לדבר הרשות נמי פטירי כדקתני בברייתא ועוד עובדא דרב חסדא ורבה בר רב הונא דגנו ארקתא דסורא ותימא אם יכולין לקיים שניהם אמאי פטורין דאטו אדם שיש לו ציצית בבגדו ותפילין בראשו מי מפטר בכך משאר מצות ובפ' אין בין המודר (נדרים ד' לג:) גבי המודר הנאה דמחזיר לו אבידתו אע"פ דמהני ליה פרוטה דרב יוסף משום דלא שכיחא ואי כל זמן שאבידה בביתו מפטר מלמיתב ריפתא לעני אם כן שכיחא היא אלא ודאי לא מפטר אלא בשעה שהוא עוסק בה כגון טלית של אבידה ושוטחה לצורכה או בהמה שנותן לה מזונות דלא שכיחא שבאותה שעה יבא עני לשאול ממנו וצריך לומר דהכא נמי איירי בכי האי גוונא דאי מיטרדי בקיום מצות סוכה הוה מבטלי ממצות.

4. הר"ן על הרי"ף מסכת סוכה דף יא עמוד א

ואיכא למידק אם יכולין לקיים את שתיהן אמאי פטורין דאטו מי שיש לו ציצית בבגדו ותפילין בראשו מי מפטר משאר מצות הא ודאי לא וה"נ מוכח בפרק אין בין המודר דאמרינן התם [דף לג ב] המודר הנאה מחבירו מחזיר לו אבדתו אע"ג דמהני ליה פרוטה דרב יוסף משום דלא שכיח ואי כל זמן שאבדה בידו מפטר מליתן ריפתא לעניא הא ודאי שכיחא טובא אלא על כרחין לא מפטר אלא שעה שהוא עוסק בה כגון טלית של אבדה ששטחה לצרכה או בהמה שנותן לפניה מזונות דלא שכיח שבאותה שעה יבא עני וישאל ממנו לפיכך העלו בתוספות דלא פטירי אלא היכא שאם יקיימו מצות סוכה יבטלו ממצותיהן ואמרינן בגמרא [דף כו א] דרב חסדא ורבה בר רב הונא כי הוו עיילי לשבתא דריגלא לבי ריש גלותא הוו גנו ארקתא דסורא ואמרי אנן שלוחי מצוה אנן ופטרינן בכה"ג נמי הוא דאי מטרו בקיום מצות סוכה הוו מפגרי ממצותן.

ולא נ"ל כן דפשטא דמילתא לא משמע כן וה"נ אמרינן בגמרא [דף י ב] דרב חסדא ורב הונא איקלעו לבי ריש גלותא ואגנינהו רב נחמן בסוכה שמופלגין נוייה ממנה ד' ואמרי ליה אנן שלוחי מצוה אנן ופטורין ופרש"י ז"ל להקביל פניו של ראש גולה דחייב אדם להקביל פנו רבו ברגל ולא אהדרו ליה דסוכה כשרה לדעתיהו כלל דהא אמר להו רב נחמן הדרייתו בכו משמעתיכו ולא משמע דלהוי מפגרים מראיית רבן ברגל אי הוו מהדרי למגנא בסוכה כשרה ועוד מדאמרינן [ברכות טז א] חתן פטור מקריאת שמע עד מוצאי שבת אם לא עשה מעשה ואם איתא דביכול לקיים את שתיהם מיחייב נימא דאיבעי ליה ליתובי דעתיה כדאמר [כאן דף כה ב] גבי אבל וליקיים תרוייהו ולא מצית אמרת דלא מצוי ליתובי דעתיה דהא תנן חתן אם רצה לקרות לילה הראשון קורא ובפרק היה קורא [דף יד ב] נמי אמרינן החופר כוך למת פטור מק"ש ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה ובודאי דרכן של חופרין דבתר דמחו בה טובא מיפשי פורתא והדרי ומחו ובעינא דמיפשי למה הוא פטור (לתת פרוטה לעני העומד אצלו) ובודאי דהחופר כוך למת כדרכו שנינו

ובפרק מי שמתו [דף יח א] נמי תניא המשמר את המת אע"פ שאינו מתו פטור מק"ש ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה והא משמר ודאי אפשר לו לקיים כמה מצות ולמה אמרו פטור לפיכך נ"ל דהעוסק במצוה פטור מן המצוה אע"פ שיכול לקיים את שתיהן וההיא דנדריים לא מוכחא מידי דודאי בשעה שהאבדה משומרת בתיבתו לא מפטר דעוסק במצוה אמרינן ולא מקיים מצוה ומי שאבדה אצלו אע"פ שהוא מקיים מצוה אינו עוסק בה אלא בשעה שמנערה לצרכה ובהיא שעתא ודאי פטור למיתב פרוטה לעני אע"פ שאפשר לקיים את שתיהן ולחזור לנערו אלא בההיא גוונא לא שכיח והיינו טעמא דמדפטר רחמנא חתן אע"ג דאפשר ליה ליתובי דעתיה ולקיים את שתיהן וכדכתבנא ילפינן כל שהוא עוסק במלאכתו של מקום לא חייבתו תורה לטרוח ולקיים מצות אחרות אע"פ שאפשר:

ומיהו מודינא ודאי שכל שאינו צריך לטרוח כלל אלא כדרכו במצוה ראשונה יכול לצאת ידי שניהם דבכה"ג ודאי יצא ידי שתיהן ומהיות טוב אל יקרא רע ומש"ה פרכינן בגמרא [דף כה ב] עליה דרבי אבא בר זבדא אמר רב חתן ושושביניו פטורין מן הסוכה וליכלו בסוכה וליחדו בסוכה דאע"ג דהעוסק במצוה פטור מן המצוה אפ"ה אין דרך המשמחין לשמח חתן וכלה בחופה בלבד אלא אף בחדרים ובעליות ובסוכה משמחין אותן ומש"ה פרכינן דכיון דכי ארתיהו מצוה עבדי יצאו ידי שתיהן ומיהו כל שצריך לטרוח פטור ומש"ה רבנן דהוו שלוחי מצוה הוו גנו חוץ לסוכה דכל זמן שליחותן עוסקים במצוה מיקרו ולא היו חייבים לקיים מצות סוכה:

5. ספר אור זרוע חלק ב - הלכות סוכה סימן רצט

מתני' שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה פירש רבי' שלמה זצ"ל הולכי בדרך מצוה כגון ללמוד תורה או להקביל פני רבו ולפדות שבויים פטורים ואפי' בשעת חנייתן והכי מוכחא בגמ' דת"ר הולכי דרכים ביום פטורי' מן הסוכה [ביום] וחייבין בלילה הולכי דרכי' בליל' פטורי' מן הסוכ' בלילה וחייבין ביום הולכי לדבר מצוה פטורין בין ביום בין בלילה ומשמע אע"פ שאין הולכין אלא ביום דאי בדאזיל ביממא ובלילא אפי' לדבר הרשות נמי פטירי כדקתני (בירושלמי) [בברייתא]. כי הא דר"ח ורבה בר רב הונא כי הוו מיקלעי בשבתא דריגל' לבי ריש גלותא הוו קא גנו ארקתא דנהרא אמרי שלוחי מצוה אנן ופטירינן וה"נ מסתברא דת"ר בלכתך בדרך פרט לשלוחי מצוה ואי אינו יכול לקיים את שניהם אמאי אצטריך קרא למיפטריה דמאי טעמיה יסתלק מן המצוה שעוסק בה ויתעסק במצוה אחרת אפי' מצוה קלה לא שביק בעבור מצוה חמורה שאין אדם יודע מתן שכרן של מצות ותו דאל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס אלא ודאי אע"פ שיכול לקיים את שניהם פטריה רחמנא וגזירת מלך היא ודוקא שעוסק במצוה בידיו כגון משקה אבידה או מאכיל דמיפטר בההיא שעתא למיתב פרוטה לעני אבל בשעה שאינו מאכילה ואינו משקה אותה חייב ליתן לו פרוטה אע"פ שהאבידה היא בביתו משתמרת וכן הא דתניא רחב"ע

אומר כותבי ספרים תפילין ומזוזות ותגריהן ותגריהן וכל העוסקים במלאכת שמים לאתויי מוכרי תכלת פטורי' מק"ש ומן התפילה ומן התפילין ומכל מצות האמורו' בתורה לקיים דברי ריה"ג שהיה ריה"ג אומר העוסק במצוה פטור מן המצוה היינו דוקא בשעת כתיבה ובשעת מכירה וקניה אע"פ שהיה יכול באותה שעה להושיט פרוטה לעני (פטור) או לומר לו קח פרוטה זו פטור ואע"פ שהיה יכול לקיים את שניהם לזה איצטריך קרא אבל בשעה שהוא כותב תפילין ומזוזות שאינו יכול באותה שעה להתפלל או להניח [תפילין] מפני שמתבטל מכתובה להא לא איצטריך קרא דמסברא הוא פטור כיון שאינו יכול לקיים את שניהן דאמאי יניח מצוה שעוסק בה ויתעסק במצוה אחרת וכן רב חסדא ורבה בר רב הונא דהו גנו ארקתא דנהרא אע"פ שהיו יכולין ללכת לסוכה משום דהואיל שהיו הולכים לדבר מצוה ועדיין לא הגיעו לשם הוה כמוליך אבידת בהמה להשקותה שפטור מליתן פרוטה לעני עד שישקנה כן הם שבאו לשמוע הדרשה ולהקביל פני ריש גלותא פטורין מן הסוכה עד שישמעו את הדרשה ויקבלו פני ריש גלותא ואע"פ שהיו יכולין ללכת לסוכה. וכן בשעה שהוא מתעטף בציצית או לובש תפילין פטור מכל המצות אבל אחר שנתעטף ולבש תפילין חייב כי אין זה קרוי עוסק במצוה ותו דגבי ציצית אין שייך לומר עוסק במצוה דאי בעי לא מיכסי כלל דלאיכסויי לא חייביה רחמנא.

למה צריך פטור—פשיטא

א. חידושי הריטב"א מסכת סוכה דף כה עמוד א

מתניתין שלוחי מצוה פטורים מן הסוכה. פי' משום דעוסק במצוה פטור מן המצוה ומייתי לה בגמרא מקרא, ותימה דהא ודאי לא אמרו העוסק במצוה פטור מן המצוה אלא בשאי אפשר לקיים שתיהן, כי בעודו בסוכה או שמניח תפילין או שמתעטף בציצית או שיש"י" מזוזה בפתחו אין לפטרו מכל המצות, ומה שאמרו בשומר אבידה שפטור מלתת פרוטה לעני היינו בשעה שמנערה ומטפל בה והיינו דאמרינן ופרוטה דרב יוסף לא שכיחא כדפרישית בדוכתה, וכיון דלא מיפטר אלא בעודו עוסק במצוה זו למה לי קרא פשיטא למה יניח מצוה זו מפני מצוה אחרת, וי"ל דהא קמ"ל דאפילו בעי להניח מצוה זו לעשות מצוה אחרת גדולה הימנה אין הרשות בידו סד"א איפטורי הוא דמיפטר מינה אבל אי בעי למשבק הא ולמיעבד אידך הרשות בידו, קמ"ל דכיון דפטור מן האחרת הרי היא אצלו עכשיו כדבר של רשות ואסור להניח מצותו מפני דבר שהוא של רשות, ועוד למדנו הכתוב דאע"ג דאיכא עליה מצוה קבועה לזמן ודאי כגון קריאת שמע ושחיטת הפסח וקודם לכן באת לו מצוה אחרת שתבטלנו מן האחרת אם יתחיל בה, רשאי הוא להתחיל בזו שבאה לידו עכשיו ואם יבטל מן האחרת יבטל, ואינו חשוב פורק עצמו ממנה כשפורקה מעליו מחמת דבר מצוה, שאין חיוב המצוה עליו עד שיגיע זמנה וראשונה קודמת, כנ"ל.

ב. שו"ת מהר"ח אור זרוע סימן קסג

אדרבה דעת התוספת להעמיד הפסוק באין יכול וסד"א כיון שבאה לו מצוה עוברת כגון ק"ש וסוכה ופרוטה לעני שיניח כתיבת תפילין ושיטוח אבידה והקבלת רבו עד שיקיים העוברת ואחר כך יקיים מצות שהיה עוסק בהם.

ג. ספר אור זרוע חלק ב - הלכות סוכה סימן רצט

ואי אינו יכול לקיים את שניהם אמאי איצטריך קרא למיפטריה דמאי טעמיה יסתלק מן המצוה שעוסק בה ויתעסק במצוה אחרת אפי' מצוה קלה לא שביק בעבור מצוה חמורה שאין אדם יודע מתן שחרן של מצות ותו דאל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס אלא ודאי אע"פ שיכול לקיים את שניהם פטריה רחמנא וגזירת מלך היא ודווקא שעוסק במצוה בידיו כגון משקה אבידה או מאכיל דמיפטר בההיא שעתא למיתב פרוטה לעני אבל בשעה שאינו מאכילה ואינו משקה אותה חייב ליתן לו פרוטה אע"פ שהאבידה היא בביתו משתמרת

6. ביאור הלכה סימן לח

* אם צריך לטרוח - עיין במ"ב וכן כתב הר"ן ואף דהתוספות והרא"ש ורי"ו מחמירין בזה מ"מ משמע מהב"י והרמ"א דמסכימים להלכה להר"ן והג"א בשם אור"ז מפני הראיות העצומות שהביאו לזה וכן המ"א הביא בשם הה"מ שהרמב"ם והגאונים ג"כ סוברים דפטור אפילו ביכול לקיים שתיהן וטעם הדבר כתב הר"ן לפי שכל שעוסק במלאכתו של מקום לא חייבתו תורה לטרוח ולקיים מצות אחרת אע"פ שאפשר לו ולכן המשמר את המת פטור מתפילין ומק"ש ומכל המצות אע"פ שיכול אז לקיים כמה מצות וכן החופר קבר למת פטור מכולם אע"פ שנח מעט שגם בשעת נוחו נקרא עדיין עוסק במצוה שע"ז יתחזק כוחו לחזור ולחפור ולכן הוא פטור אז אע"פ שיכול אז לתת

פרוטה לעני העומד אצלו אבל מי שלבוש בתפילין אע"פ שמקיים מצוה אינו נקרא עוסק במצוה להפטר מכל המצות אלא בשעה שלובשן אבל לא אח"כ וכן לענין משמר אבידה וכמו שכתבתי במ"ב כ"ז מתבאר מדברי הר"ן ואו"ז ומש"כ הרמ"א אבל אם וכו' בלא טורח ר"ל שאינו מוסיף טרחה כלל בשביל מצוה השנייה אלא טורח אחד לשתייהן וכדרכו במצוה הראשונה יכול לצאת ידי שתייהן אז בודאי יראה לצאת ידי שתייהן דמהיות טוב אל יקרא רע כן כתב הר"ן שם ומהראיה שהביא שם ע"ז מהגמרא משמע דחיובא הוא מצד הדין דאל"ה לא מקשי הגמרא שם מידי ועיין:

7. תלמוד בבלי מסכת סוכה דף כו עמוד א

תניא, אמר רבי חנינא בן עקיבא: כותבי ספרים תפילין ומזוזות, הן ותגריהן ותגרי תגריהן, וכל העוסקין במלאכת שמים, לאתויי מוכרי תכלת - פטורין מקריאת שמע, ומן התפילה, ומן התפילין, ומכל מצות האמורות בתורה, לקיים דברי רבי יוסי הגלילי. שהיה רבי יוסי הגלילי אומר: העוסק במצוה פטור מן המצוה.

8. רש"י מסכת סוכה דף כו עמוד א

תגריהן - הלוקחין מהן כדי למכור ולהמציאן לצריך להם.

9. בית יוסף אורח חיים סימן לח

ח וכותבי ספרים תפילין ומזוזות הם ותגריהם וכו'. שם (כו.). אמר רבי חנינא בן עקיבא כותבי ספרים תפילין ומזוזות הם ותגריהם וכל העוסקין במלאכת שמים לאתויי מוכרי תכלת פטורים מק"ש ומן התפילה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה לקיים דברי רבי יוסי הגלילי שהיה אומר כל העוסק במצוה פטור מן המצוה וצריך לומר דבשעה שהן עוסקין במצותן דוקא דקאמר שלא יפסיקו ממצותן כדי לעשות מצוה אחרת אבל בשעה שאינם עוסקין במצותן הרי הן כשאר כל אדם וחייבים בכל המצות וכמו שכתבו שם התוספות (סוכה י: ד"ה שלוחי) והרא"ש (פ"ב סי' ו) והרב רבינו ניסים (יא. ד"ה ואיכא) גבי הא דתנן שלוחי מצוה פטורים מן הסוכה ולפי מה שכתבו הם ז"ל שם היינו דוקא כשהוא בענין שאם יניחו תפילין או יקראו ק"ש או יקיימו אחת משאר המצות תבטל המצוה שהם עוסקים בה כגון שאדם אחד רוצה לפרוש בים או בשיירא עכשיו ורוצה לקנות תפילין או תכלת ואי אפשר לו להמתין עד שהסופר או התגר יקיים המצוה הבאה לידו אבל אם אפשר לו להמתין יעשה הסופר או התגר מצוה הבאה לידו אם היא מצוה עוברת ואחר כך יחזור לכתוב ספרים תפילין ומזוזות או למכרן וכן כתב רבינו ירוחם (ני"ג סוף ח"ג קה.). על ברייתא זו ודוקא כשמתבטל ממצותן בשעה שיתעסקו במצוה אחרת*: אבל אין כן דעת הרב רבינו ניסים (שם יא. ד"ה ואיכא) שהוא כתב שם שהעוסק במצוה פטור מן המצוה אף על פי שהוא יכול לקיים את שתייהם לפי שכל שהוא עוסק במלאכתו של מקום לא חייבתו תורה לטרוח ולקיים מצות אחרת אע"פ שאפשר

10. שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפילין סימן לח סעי' ח

כותבי תפילין ומזוזות * הם (כד) ח ותגריהם (כה) ותגרי תגריהם וכל העוסקים במלאכת שמים, פטורים מהנחת תפילין כל היום, ט ט' י' יא' זולת בשעת ק"ש ותפלה. הגה: * י' יא' ואם היו * (כו) צריכים לעשות מלאכתן בשעת ק"ש ותפלה, * (כז) אז פטורין מק"ש ותפלה ותפילין. * (כח) דכל העוסק במצוה יבן פטור ממצוה אחרת * (כט) אם י צריך לטרוח אחר האחרת, אבל אם יכול לעשות שתייהן כאחת בלא טורח, יעשה שתייהן (הגהת אשרי בשם א"ז ור"ן פ' הישן).

11. מגן אברהם סימן לח

ח ותגריה'. פירש"י הלוקחים כדי להמציאן למכור למי שצריך להם עכ"ל משמע דאם עושה כדי להשתכר בו לא מקרי עוסק במצוה וצ"ע בנדריים דף ל"ג משמע דמחזיר אבידה הוה עוסק במצוה אע"פ שנוטל עליו שכר וי"ל דהתם אינו נוטל אלא שכר בטלתו א"נ התם עיקר כוונתו להשיב אבדה אבל הכא עיקר כוונתו להשתכר עס' תל"ג ס"ח:

12. ביאור הלכה סימן לח

הם ותגריהם וכו' - עיין במשנה ברורה מש"כ בשם המ"א ולענ"ד צ"ע מב"מ דף פ"ב ע"ב מר סבר מצוה קעביד שהלוהו ומ"ס לאו מצוה קעביד שלהנאתו מתכוין ועיין ברש"י שם ד"ה במלוה צריך וכו' אפ"ה איכא מצוה עכ"ל הרי דס"ל לר"ע דהלכה כמותו דאפי' היכא שהוא מכוין להנאתו ג"כ מיקרי עוסק במצוה ופטור מלמיתב ריפתא לעניא דעי"ז הוי ש"ש ואולי דכונת הגמרא במ"ש מ"ס מצוה קעביד שהלוהו היינו שמסתמא מכוין בזה לקיים מצות בוראו ומכוין להנאתו ג"כ ור"א סבר דלהנאתו לבד מכוין וכעין מה שפירש רש"י בפסחים דף ט' ע"ב ד"ה הרי זה צ"ג וכו' ומתכוין אף וכו' ושם בע"א ד"ה וכה"ג וכו' עיי"ש אבל אם אנו יודעין שכונתו רק כדי להרויח לא מיקרי עוסק במצוה ומ"מ נ"ל דאם כונתו לשניהם בשוה מיקרי עוסק במצוה וכענין מה שפסק הא"ר בסימן תקפ"ט סק"ח דאם תקע בשופר להתלמד וגם לצאת בו ידי מצוה יצא ידי חובתו ודע עוד דלענין כתיבת סת"ם גופא כמו שמצוי שהכותב כונתו להשתכר מסתפיקנא לומר דאפ"ה מיקרי בכלל עוסק במצוה אף דלכאורה הוא היינו הך דהמ"א שהביא מפירש"י נלענ"ד לחלק אף דעי"ז יפול ממילא ג"כ הקושיא של המ"א והוא דלענין כתיבה גופא דהיא בודאי עצם מצוה כדכתיב וכתבתם ורק דאינה גמר מצוה קודם הקשירה וכדמוכח במנחות מ"א ע"ב הוא תמיד בכלל עוסק במצוה ואפילו אם אנו יודעין שעיקר התחלתו לכתוב היה רק בשביל שכר ולולי זה לא היה מתחיל מ"מ אמרינן דהשתא שכותב אין מכוין כלל רק שכותב סתם לשם מצות תפילין כדין ומה שפירש"י הלוקחין כדי להמציאן וכו' הלא רק על ותגריהם פירש וכונתו דשם הלא המסחור בעניני תפילין לא נזכר בשום מקום למצוה ואפילו אם נאמר דמה שהוא מוכר לאיזה אדם הצריך תפילין הוא בכלל עוסק במצוה עכ"פ בשעה שהוא קונה התפילין מהסופר כדי לסחור בהם אין שם לע"ע עצם פעולת המצוה כלל בהמעשה גופא והגמרא פטור בכל גווני לכן פירש"י הלוקחין כדי להמציאן למכור למי שצריך להם ור"ל דאז ע"י מחשבתו שהוא לשם מצוה מחשיב פעולתו לעוסק במצוה משא"כ בעניני מחזיר אבידה וכתבת סת"ם וכה"ג הפעולה גופא הוא בכלל עוסק במצוה:

13. קובץ הערות סימן מח

ומהאי טעמא, גם עוסק בהכשר מצוה, כגון כותבי סת"ם, פטורין מן המצות [סוכה כ"ו ע"א], דאף דכתיבת התפילין אינה המצוה, אלא הנחתן, מ"מ כשעוסק בהכשר מצוה לא מיקרי שבת דידך. מיהו דוקא כשעוסק בזה לשם מצוה, כמשמ"פ רש"י שם [ד"ה תגריהן] להמציאן לצריך להן, אבל אם עוסק לצורך עצמו להרויח, שפיר מיקרי שבת דידך. ובמשנה ברורה (סי' ל"ח [ס"ח ביאור הלכה ד"ה הם]) הקשה על דברי רש"י, מהא דקיי"ל כר"ע במלוה על המשכון, דהוי עוסק במצוה אפילו צריך להמשכון להשתמש בו. וי"ל דדוקא בהכשר מצוה צריך שיעשה לשם מצוה ולא לצורך עצמו, דאל"ה מיקרי שבת דידך, אבל בהלוואה, דהיא גוף מצוה, אפילו עושה לצורך עצמו, מ"מ הוי עוסק במצוה. ושם גם בעושה מצוה דרבנן יש לחלק כן, דדוקא בעושה לשם מצוה לא הוי שבת דידך, אבל אם עושה לצורך עצמו מיקרי שבת דידך, דמצוה דרבנן לא מיקרי שבת דמצוה דאורייתא, אלא דמ"מ פטור משום דלא הוי שבת דידך, ולפטור מן המצות אין צריך שיהא שבת דמצוה, אלא שלא יהא שבת דידך. מ"מ אם הוא שבת דידך וגם שבת דמצוה, כמו בעוסק בגוף המצוה דאורייתא לצורך עצמו פטור, ועדיין צ"ע]:

14. נשמת אברהם - אורח חיים סימן צג

... לפי כל האמור, רופא שטרוד בטיפול חולים, אעפ"י שאין אדם מישראל מצווה להיות רופא, אך כשהוא כבר רופא מוטל עליו מצוה לטפל בחולים, ואעפ"י שמקבל שכר, בין מהחולה ובין מגוף שלישי, פטור מן המצוה כי עוסק הוא בגוף המצוה בזמן שמטפל בחולים וגם עיקר כוונתו בשעת הטיפול היא ודאי למצוא מרפא לחולה. וראה בביה"ל סי' לח סע' ח ד"ה אם: שגם בזמן שהוא נח באמצע עבודתו כדי שיוכל אחרי כן להמשיך בעבודתו, נקרא עוסק במצוה.

בגדר של העוסק במצוה פטור מן המצוה, שמעתי ממו"ר הגרי"י נויבירט שליט"א שרופא פטור מתפלה, לא רק בזמן שהוא בודק ומטפל בחולה (אפילו שאין בו סכנה) אלא גם בזמן שהוא עסוק בכתיבה בתיק החולה ואפילו בזמן שהוא כותב מכתבי שחרור, כי כל זה מוגדר כעוסק במצוה, עכ"ד...

15. ברכי יוסף אורח חיים סימן לח

ואפשר לישב דמודה הירושלמי דגם רבי יוחנן אית ליה האי כללא דעוסק במצוה פטור מן המצוה. וגם רחב"ע גופיה הכי סבר. אך בחלקו'ת בין כותבי סת"ם ועוסקים בתורה, למצוות אחרות. דכי אמרו רבנן העוסק במצוה פטור מן המצוה, היינו במצוה שעוסק בה עתה שאינה תדירית אצלו כל הימים, אמטול הכין אמור רבנן בטעמא דהשתא דעסיק בהא פטיר מאידך, ומצוה דעסיק בה מגנא לבטולי אחריתי, כי לימים עוד העוסק אשר עסיק בה היא אחריתי, ופוטרת זו. ואולם בתלמוד תורה וכותבי סת"ם הן הנה היו תמידין כסדרן, ולעולם בעת שהם פנויים מצורכי גופם עסקי בהו, אשר פיהם דברה תורה והיד כותבת סת"ם, ובהני אי פטרינן להו ממצוה אחרת נמצא כי לעולם פטורין מכל המצוות, ולא משכחת שיקיימו שום מצוה, וכגון זו לא אמרו העוסק במצוה פטור מן המצוה. ואי אתמר אתמר פרט למזומן, שנודמנה לו מצוה לפי שעה, כמדובר.

16. שו"ת מנחת אשר א: קכא

אך מטעם אחר יש לרופא לתכנן את סדר יומו באופן שיוכל להתפלל ולקרוא קר"ש, דכבר כתב הברכי יוסף בסימן ל"ח דהמצוות שאדם עוסק בהן באופן תדיר כל היום ודאי אינן פוטרות אותו ממצוות אחרות, דכי יעלה על הדעת שכותבי תפילין לעולם לא יתפללו ולא יקראו קר"ש ולא יניחו תפילין משום דעוסק במצוה פטור מן המצוה, עי"ש, וה"ה לרופא, וז"פ.

ועוד דכיון שמטבע הדברים החולים נכנסים בזה אחר זה, בין גברא לגברא איננו עוסק במצוה ומתחייב הוא בקר"ש ובתפלה, והרי זה כמקיים מצוות זה אחר זה שפשוט דחייב להקדים מצוה עוברת למצוה שאינה עוברת וכמו"כ בני"ד.

אמנם מי שעובד בחדר מיון ואין בידו לתכנן את יום העבודה ולפעמים מקרים רבים וחולים רבים מגיעים בב"א בתכיפות גבוהה, וכל מקרה בכלל ספק פקו"נ הוא ואין בידו להתפנות אכן פטור מקר"ש ותפלה משום דעוסק במצוה פטור מן המצוה, ואף שגם הוא אפשר שהוא מתכווין לצורך פרנסתו כיון דיש כאן ספק פקו"נ פטור הוא מן המצוה בכל ענין. ועוד דכיון שעוסק בעצם מעשה המצוה אין קפידא בכונתו כמבואר. אך גם בזה צריך דקדוק גדול אם אכן אין בידו לפנות קצת זמן כדי לקרוא קר"ש ולהתפלל וכמ"ש המשנ"ב בסימן ע' ס"ק י"ט לגבי העוסק בצרכי רבים שאינו פוסק לקר"ש דמ"מ יאמר פסוק ראשון ובשכמל"ו ואם אפשר יפסיק מעט ויקרא קר"ש עי"ש. וכך גם בני"ד דכשם שהוא פוסק מעט ע"מ לשתות ולהתרווח באותו זמן מועט אם אפשר לו לקרוא קר"ש ולהתפלל עיקר התפלה יעשה כן, אך אם א"א ודאי שפטור הוא.

: